

1° De keuze van het materiaal

Om mijn materiaal te verzamelen ben ik empirisch te werk gegaan, in dezen zin dat ik als uitgangspunt gekozen heb het klank-, vorm- en woordbestand van het dialect van Opdorp (punt I. 272), mijn geboortedorp, hetwelk mij niet alleen door en door eigen is, maar ook een bijna centrale ligging bekleedt in mijn onderzoeksgebied, aan de grens van de drie provincies waarvan Klein-Brabant een hoekje ontleent. Op deze wijze was ik bijna zeker dat geen enkel belangrijk verschijnsel mij zou ontgaan. De lijst van woorden en zinnen die ik, steunend op het Opdorps, had samengesteld, heb ik dan aangevuld aan de hand van de geschiedenis der Nederlandse klanken. De grondslag van mijn lijst is dus fonetisch, maar ik heb er, bij het opstellen van mijn zinnetjes, woord- en vormreeksen, voor gezorgd dat er een voldoende verscheidenheid van flexieverschijnselen en syntactische eigenaardigheden in voorkwam om ook van de vormleer en syntaxis van Klein-Brabant een zeker denkbeeld te kunnen geven. De woordenschat zal eveneens gedeeltelijk blijken uit de zinnetjes en gedeeltelijk uit een paar reeksen met afzonderlijke woorden die ik hier en daar tussen de zinnen heb ingelast. Een paar werkwoorden met hunne belangrijkste vormen werden overgenomen uit de eerste lijst (A-M) van GROOTAERS' *Wetenschappelijk onderzoek der Zuidnederlandsche Dialecten*, maar ik moest mij hier bij zeer weinig beperken omdat mijn eigen vragenlijst reeds af was, en het mij haast onmogelijk leek ze nog te verlengen.

Uit hetgeen voorafgaat zal ook wel duidelijk geworden zijn dat mijn zogenaamd Nederlandse zinnen eigenlijk meer vernederlandst Opdorps zijn, in het Opdorps dialect gedacht en zo goed mogelijk in 't Nederlands uitgedrukt, dan zuiver Nederlandse zinnen. Mocht hier of daar een zin, een wending of een woord dus minder algemeen Nederlands klinken, dan worde zulks hierdoor verklaard en... aanvaard : Wat ik aan de mensen van Klein-Brabant ging rondvragen moest in de eerste plaats zoveel mogelijk Klein-Brabants zijn en zo weinig mogelijk vreemd aandoen.

De rondgevraagde zinnen, woorden en woordreeksen zijn de volgende :

1. Als de kiekens een steekvogel zien hebben ze schrik (zijn ze bang).
2. Mijn vriend is de bloemen gaan gieten.
3. Tegenwoordig spinnen ze niet meer dan met machines.
4. Spitten is lastig werk.
5. Op dat schip kregen ze beschimmeld brood.
6. De timmerman heeft 'nen splinter in zijn vinger.
7. De schipper likte zijn lippen af.
8. In die fabriek is niets te zien.
9. Kom (jij) hier (mijn) kindje, (kom).
10. Baas, tap ons vier pinten (pintjes) bier.
11. Breng ons twee kilo krieken (-jes).
12. Ze hebben met hun 5 drie liters wijn uitgedronken.
13. Hij dreigde naar mij met 'nen klippel.
14. Ik heb zijn knie gezien.

15. Vastenavond wordt niet veel meer gevierd.
16. Ik ben blij dat ik met hen niet meegegaan ben.
17. Ik heb (ik) het niet gedaan zulle maat!
18. Wie heeft het gedaan? (niet opgetekend, enkel het antw.) : Degene die daar (af)komt.
19. Spin, spinneweb (of : -ben), raagborstel.
20. Pet, muts, klak — bang, benauwd, vervaard — weide, meers — paddestoel — haag, weer — (kik)vors, puit — vlinder, pepel.
21. Die kerel deed geheel de wereld vechten.
22. Ik zal u pereltjes geven.
23. Engeland doet veel oude schepen afbreken.
24. Hij heeft van zijn leven eens een beet gekregen.
25. Geef mij twee brede stenen — breder — de breedste.
26. Dat standbeeld staat daar niet meer.
27. Die man heeft een leven gelijk 'nen groten heer.
28. Lucifer is in den hemel niet gebleven.
29. De schoolkinderen zijn met den meester naar de zee geweest.
30. Ik kan toch niet komen eer ik gereed ben!
31. De beesten drinken gaarne lijnzaadmeel(drank).
32. Hij kan niet gaan werken, hij heeft keelpijn.
33. Steek eens 'nen steel in dien bezem.
34. Neen, met de kegels wordt er niet meer gespeeld.
35. Hela! Ik heb al twee keren op u geroepen!
36. Die peer is niet rijp: daar zit nog een witte kern in.
37. Ze zijn weg naar 't veld.
38. Ze heeft hem eerst zijn geld helpen opdoen.
39. Hij zal het nooit ver brengen.
40. Zij is de helft van haar melk kwijt.
41. De man moet zijn vrouw beschermen.
42. In de Schelde zwemmen is gevaarlijk.
43. Hij is erg omdat hij sterk is.
44. Wij(lieden) moeten daar de helft van hebben en gij(lieden) de andere helft.
45. Help eens dat bed opheffen.
46. Onze metser is zo vet als... (door de zegslieden aan te vullen).
47. Ze springen om het verst voor een weddenschap.
48. De boomkweker zal den boom afenten.
49. Doe eerst het venster eens toe.
50. 't Begint te kleppen voor de vroegmis — de hoogmis — het lof (de vespers).
51. Bedsprei, kikvorsensprei, verspreiden, uitspreiden, verbreiden, uitbreiden, bereiden.
52. De soldaten hebben (dat vrouwmens) heur haar afgesneden.
53. Zijn vader heeft hem zes jaar (lang) laten naar school gaan.
54. Ik heb (het) hem afgeraden zo laat langs het water te gaan.
55. Vale vaarzen ziet men niet veel langs hier (= in deze streek).
56. Aarden potten zijn niet veel waard.
57. De ovenpaal staat in den haard.
58. In Maart is het nog te koud om te kaatsen.
59. Die kaars geeft een klaar licht he!

60. Hij trok met den staart van het paard.
61. Toen (of : in dien tijd) kwaamt gijlieden hier alle jaren naar de kermis.
62. De pater zei dat Ons Heer volmaakt is.
63. Ge zaagt mij wel maar ge spraakt tegen mij niet.
64. De zwaluwen zullen gaan terugkomen.
65. Gaat gij vandaag niet kaarten?
66. Eten zij ook gaarne kaas?
67. Zijn motor is kapot — hij ligt slaak (of : sloot).
68. Het is een warme dag geweest, en 't is een zachte avond.
69. Dat mannetje loopt barrevoets.
70. Daar is een barst in de kan.
71. Ik wou dat de facteur (bode) 'nen brief bracht.
72. Ik heb pijn aan mijn hart.
73. Ik kan met geen dwarse mensen omgaan.
74. Na (of : achter) schafttijd spannen we 't paard in de nieuwe kar.
75. Ik heb wat koorts, van vóór den noen al.
76. De zoon van den koning is ook soldaat geweest.
77. Weet gij genen boogmaker wonen?
78. Die rozen hebben lange doornen.
79. Ik geloof er geen woord van.
80. 't Kindje was dood eer ze 't konden dopen.
81. Zijn oren en zijn ogen lopen.
82. Haar dochtertje is met een korfje naar 't bos gaan braambeziën plukken.
83. Daar is een sport van die ladder.
84. Hij zette zijn strot open ! (= schreeuwde hard).
85. 't Volk zoekt niets anders dan geld en rijkdom.
86. Hun mond is droog van den dorst.
87. Die weg loopt krom ; het is om(weg) langs daar.
88. Ik kocht voor den kleine een trommeltje.
89. De (geiten)bok is gestorven van een korst in te slikken.
90. Zijn liedje was kort en goed.
91. In 't lommer is 't best.
92. Een schutter moet goed kunnen lonken.
93. Zoek eens naar mijnen hoed.
94. Ik weet niet waar ik hem moet gaan zoeken.
95. Een koele kelder is goed voor 't bier.
96. Ik moest ossenbloed drinken om te verkloeken.
97. Ik moet eerst het voeder in den stal voeren.
98. Mijn broer was moe.
99. De melkboer maakt 'nen groten toer.
100. Die botermelk is dun en zuur ; stuur er hem mee terug.
101. Wij zouden dien put kunnen vullen op een uur.
102. Hij is op zijn punt — secuur.
103. Hij komt nooit een minuut te laat.
104. In Italië zijn er bergen die vuur spuwen.
105. Durft gij daar op duwen?
106. Te Boom hebben ze een stuk van de brug gevaren.
107. Ge moet ons veulen eens komen keuren.

108. Hij is van Leuven gekomen met een goede beurs (geld).
109. Die deur is uit beukenhout gemaakt.
110. Een getrouwde vrouw moet kunnen naaien.
111. Ik heb hier gras gezaaid, maar 't was geen goed zaad.
112. De brouwer zegt dat het nog te duur is om te bouwen.
113. Bakken — ik bak — gij bakt — hij bakt — bakt hij? — wij bakken — ik bakte — gij baktet — hij bakte — wij baktten — wij hebben gebakken.
114. Bieden — ik bied — gij biedt — hij biedt — wij bieden — bieden wij? — ik bood — ik heb geboden — boden zij ook?
115. 't Is een klein maar 't is een fijn.
116. Gij kunt hier eieren krijgen op de markt.
117. Hij heeft gezeid dat hij op mij zal peinzen.
118. De meid zei dat hij gelijk had.
119. Er waren vijf prijzen.
120. Onder dien eik liggen veel eikels.
121. 't Water zal gaan zooien; 't zoot al!
122. 't Hooi is nog groen; 't is nog maar pas gemaaid.
123. Mayonnaise maken ze met den dooier van een ei.
124. Dat boompje zal daar moeilijk kunnen groeien.
125. De pastoor heeft goeie wijn.
126. De Duitsers hebben ons oud huis afgebrand.
127. De melk spat (spiet, spuit) uit den uier van de koe.
128. De koster luidt voor de kruisen.
129. De tremen van den kruiwagen buigen van 't gewicht.
130. Sommige mensen snuiten zich luid.
131. Ze hebben hem blauw en grauw geslagen.
132. De saus is wat flauw.
133. De sneeuw ligt dik.
134. Het is een eeuwigheid geleden dat ik u gezien heb.
135. Nieuwpoort wordt nu een geheel nieuwe stad.
136. Doen — ik doe het — gij doet het — hij doet het — wij doen het — gij doet het — zij doen het — ik deed het — gij deedt het — hij deed het — wij deden het — gij dedt het — zij deden het — deed ik dat? — deed hij het maar! — deden zij het maar!
137. Dopen, doopkleed, doopvont.
138. Dorsen — hij dorst — hij dorste — hij heeft gedorst.
139. Binden — ik bind — gij bindt — hij bindt — wij binden — gij bindt — zij binden — bindt hij? — bond hij? — ik heb gebonden.

Opgenomen voor de tweede uitgave :

140. Locale benamingen voor landmaten?
141. Locale waternamen?

Daarbij heb ik noodzakelijk of nuttig geacht ook den naam van de gemeente en van hare bewoners te vragen, zoals zij dien uitspreken in hun eigen dialect; den bij- of spotnaam van de bewoners tekende ik, onder de rubriek: „bijnaam”, ook op, daar waar die mij geredelijk werd medegedeeld.